

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 17 – 2/2010.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_10/hovi_2_10.pdf]

KIRJA-ARVIO

KARJALAN MUISTI

FINGERROOS, OUTI 2010: Karjala utopiana. Jyväskylän yliopisto: Nykyläytöuuriin tutkimuskeskuksen julkaisuja 100. 248 sivua.

Tuomas Hovi

Etnologian dosentin Outi Fingerroosin kirjoittama kirja *Karjala utopiana* on kirjoittajansa mukaan muistitietotutkimus utopioista ja karelianismista. Fingerroos on tutkinut Karjalaan ja muistitietotutkimukseen liittyviä aiheita jo useita vuosia ja hänen vuonna 2004 ilmestynyt väitöskirjatutkimuksensa käsitteli hyvin pitkälti samaa aihepiiriä. *Karjala utopiana* onkin selkeää jatkoa Fingerroosin aikaisemmille tutkimuksille pohjautuen hänen viimeisen neljän vuoden aikana kirjoittamiinsa artikkeleihin.

KUULASTA HUHTINIEMEEN

Fingerroosin kirja jakaantuu kolmeen päälukuun, joista ensimmäinen luku toimii teoksen teoreettisena johdantona esitellen kirjan keskeiset käsitteet *utopian, karelianismin* ja *muistin paikan*. Vaikka kirjoittaja palaa käsitteisiin kirjan edetessä jatkuvasti, olisin toivonut että näitä aiheita olisi käsitelty perusteellisemmin jo kirjan alussa. Toisessa luvussa käsitellään kiisteltyä menneisyyttä säveltäjä Toivo Kuulan kuolemaan, Viipurin asemaan vuonna 1944 ja Lappeenrannan Huhtiniemeen liitettyjen huhujen kautta. Tässä luvussa kirjoittaja onnistuu mielestäni parhaiten tuomalla esiin yksittäisten ihmisten muistojen ja virallisen historiankirjoituksen välisen kuilun. Toivo Kuulan kuolemaa käsittelevissä kappaleissa Fingerroos esittelee eri

tulkintoja Kuulan kuolemasta – niin julkisia kuin yksityisiäkin – ottamatta kantaa siihen, mitä todella tapahtui. Kirjoittaja tuo mielestäni kuitenkin erinomaisesti esiin sen, miten Kuulan kuolema oli kaikilla tavoin poikkeuksellinen kuolema, ja miten tämän tapauksen avulla voitiin käsitellä vaikean kuoleman teemaa.

Tutkiessaan vuonna 1944 tapahtuneeseen Viipurin menetykseen liittyvää tutkimusta ja keskustelua sekä Lappeenrannan Huhtiniemeen liittyviä huhuja, Fingerroos tuo menestyksekkäästi esiin virallisen historiankirjoituksen ja yksittäisten muisteluiden tuottaman tiedon erilaisuuden. Hän pohtii myös kysymystä siitä, kenellä on oikeus menneisyyden tulkintoihin ja etenkin lähteiden valintaan. Erityisen mielenkiintoisesti Fingerroos kuvaa Huhtiniemeen liitettyjä huhuja sotilaskarkureiden teloittamisesta sekä näiden huhujen synnyttämää keskustelua. Mielenkiintoista on erityisesti se, miten vähillä tiedoilla juttu lopulta paisui mediassa, ja se miten aiheita käsitellyt akateeminen tutkimus ei onnistunut saamaan auktoriteettiasemaa tiedotusvälineiden tavassa käsitellä asiaa. Sekä Viipurin vuoden 1944 tapahtumien että Huhtiniemen tapauksen pohjalta Fingerroos esittää, että toisin kuin vuoden 1918 tapahtumat, osa vuosien 1939–1944 tapahtumista on vieläkin kiistanalaisia ja vaikeasti tutkittavia. Kirjoittaja ottaa kantaa huomauttamalla, että ajan pitäisi olla jo kypsä vuosien 1939–1944 tapahtumien uudelleenarvioinnille monipuolisemman lähdeaineiston valossa. Jos tulkintaa jatketaan edelleen samoista lähtökohdista käsin, käsitys menneisyydestä pohjautuu utopiaan, ei todellisuuteen.

UTOPIAA JA KONKRETIAA

Kirjan kolmas pääluku käsittelee laajemmin Karjalan menetystä sekä eri vuosina eri muotoja ottanutta Karjalan palautuskeskustelua. Tämä luku etenee kronologisesti vuonna 1939 tapahtuneesta ensimmäisestä Karjalan menetyksestä, jatkosodan aikaisesta rajan siirtämisestä itään, vuonna 1944 tapahtuneesta Karjalan lopullisesta menetyksestä, Karjalan palautuskeskusteluista 1990-luvulla alkaneisiin Karjalan matkoihin huipentuen yhden siirtokarjalaisen naisen ”kotiinpaluuseen”. Tässä pääluvussa kirjoittaja ei kuitenkaan käsittele aihetta pelkästään muistitietotutkimuksen kautta. Sen sijaan hän keskittyy aivan loppua lukuun ottamatta lähinnä historiallisiin lähteisiin kuvaillessaan Karjalan menetykseen ja palautuskeskusteluun liittyneitä tapahtumia vuodesta 1939 aina 2000-luvulle saakka.

Lopuksi Fingerroos kokoaa kirjassa esitetyt ajatukset yhteen peilaten niitä kirjan kansikuvaa vasten. Siinä on talo, jonka toinen puoli on ränsistynyt ja vanhan näköinen, toinen puoli taas korjattu ja uuden näköinen. Toiseen puoleen liittyy sympatiaan ja muisteluihin liittyviä tunnekuvia, toiseen taas tulevaisuuteen liittyviä odotuksia. Hieman samalla tavoin näyttäytyy kirjan antama kuva Karjalasta ja siihen suhtautumisesta eri aikoina.

KARJALAN JA KARELIANISMIN UTOPIA?

Vaikka kirjan nimi on *Karjala utopiana* ja kirjassa esitellyt tapahtumat liittyvät Karjalaan, ei Fingerroosin kirja mielestäni kuitenkaan rajoitu laajemman aiheensa puolesta pelkästään maantieteelliseen alueeseen. Useasti kirjan fokus on nimenomaan muistitietotutkimus, ei Karjala sinällään. Karjala toimii taustana kirjan aineiston läpikäymiseen, mutta esimerkiksi Toivo Kuulan kuolemaa käsittelevissä kappaleissa tapahtumapaikalla ei ole mielestäni sinällään merkitystä. Myös kirjan keskeiset käsitteet utopia ja karelianismi tuntuvat olevan välillä vain taustalla. Itse jän kaipaamaan karelianismin ja utopian käsitteiden perusteellisempaa liittämistä konkreettisiin esimerkkeihin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei tällä tutkimuksella olisi annettavaa historiaa ja sen rakentumista pohtiville. Päinvastoin, mielestäni jokaisen, joka on kiinnostunut Suomen historiasta ja etenkin vuoden 1918 tapahtumista tai myöhemmästä sotahistoriasta, luulisi hyötyvän ja etenkin olevan kiinnostunut tämän kirjan lukemisesta.

Kirjan ehdottomana vahvuutena näen muistitiedon ja virallisen historiantutkimuksen tuottaman tiedon erilaisuuden esiin tuomisen ja kummankin tiedon poolemmisuuden. Outi Fingerroos ei ole suinkaan ainut suomalainen muistitietotutkija, mutta *Karjala utopiana* osoittaa hänen hallitsevan tämän tutkimusalan monipuolisesti. Edes useat tekstiin harmillisesti jääneet kirjoitusvirheet eivät himmennä sitä seikkaa, että Fingerroosin kirja on sekä asiapitoisuudeltaan että aiheen käsittelytavaltaan erittäin mielenkiintoinen.

KIRJALLISUUS

FINGERROOS, OUTI 2004: *Haudatut muistot: rituaalisen kuoleman merkitykset Kannaksen muistitiedossa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 985. Helsinki: SKS.

Filosofian maisteri Tuomas Hovi on folkloristiikan jatko-opiskelija Turun yliopistossa.